

FÁZSI LÁSZLÓ

A jogsértéssel készített felvételek felhasználásának dilemmái a büntetőítélkezésben

Az igazságosság és a törvényesség követelményének konfrontálódása esetén a dilemma feloldásának módja teoretikus megközelítésben ma már megoldottnak tekinthető, hiszen „a nem jogszerűen megszerzett bizonyítékok felhasználhatóságának tilalmából következik, hogy legyen az bármennyire alkalmas az igazság feltárására, a jogrend előbbre való az igazságnál”¹. Ezzel szemben az ítélkezési gyakorlatban a polémiát még egyáltalán nem tekinthetjük lezárt kérdésnek, ami napjainkban leginkább a jogsértéssel készített hang- és képfelvételek (a továbbiakban együtt: felvétel) bizonyítási eszközként történő felhasználhatóságának eltérő megítélése kapcsán állapítható meg. A probléma gyakorlati jelentőségét pedig az jelzi, hogy az ítélkezési tapasztalatok szerint a büntetőeljárások résztvevői – eljárási pozíciójuktól függetlenül – egyre gyakrabban próbálkoznak állításaik olyan felvétellel való alátámasztásával, amely a másik fél tudta és beleegyezése nélkül készült.

A következőzetes jogirodalmi álláspont

Napjaink honi jogi szakírói közül célzottan és átfogó igénnyel *Bejczy Alexa* foglalkozott a kérdéssel, kifogásolva, hogy a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban: Be.) „*nem tartalmaz olyan szabályt, hogy a magánszemély által jogellenesen megszerzett és/vagy a hatóság rendelkezésére bocsátott bizonyíték nem használható fel, és a gyakorlat szerint az megengedett. [...] Az érintett hozzájárulása nélkül készített kép- és hangfelvételek büntetőeljárásban bizonyítékként történő felhasználására vonatkozó törvényi rendelkezések teljesen kimunkálatlanok, a jogalkotó semmilyen eligazítást nem ad e téren a jogalkalmazónak arra, hogy egyáltalán jogellene-*

¹ Elek Balázs: Az igazság feltárása a büntetőeljárásban. In: Elek Balázs – Háger Tamás – Tóth Andrea Noémi (szerk.): *Tanulmányok Kardos Sándor 65. születésnapja tiszteletére*. Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Büntető Eljárásjogi Tanszéke, Debrecen, 2014, 74. o.

sen beszerzett bizonyítékoknak tekintendők-e, illetve hogy felhasználhatók-e, és ha igen, milyen feltételek mellett és miként.”²

Az idézett szerző a továbbiakban konkrét bírósági döntések elemzésén keresztül a kérdés *alkotmányossági aspektusait* vizsgálva következetesen kiáll amellett, hogy: *„A méltányolható magánérdek vagy akár közérdek nem teszi jogszerűvé a jogsértést, pusztán a cél nem szentesítheti az eszközt. Jogállamban a jog uralmának alapelve azt követeli meg, hogy mindenki a törvényi előírásoknak megfelelően járjon el. Jogállamban jogsértésre nem lehet jogsértéssel válaszolni.”³* Ennek tükrében sajnálatos, hogy a mai napig *nem került sor* a Bejczy Alexa által remélt olyan *szakmai vita lefolytatására*, ami az érintett hozzájárulása nélkül készített felvétel felhasználhatóságának kérdését rendező törvényi szabályozáshoz vezethetett volna.⁴

Ennek hiányában pedig – a továbbiakból láthatóan – a büntetőügyekben általában még ma sem érvényesül az Alkotmánybíróság több határozatában a *Magyarország Alaptörvénye* (a továbbiakban: alaptörvény) B) cikkének (1) bekezdésében deklarált jogállamiságból levezetett jogbiztonság követelménye a jogellenesen készített felvételek felhasználhatóságának kérdésében való bírói döntések meghozatalakor, mivel *„a jogbiztonság igénye az, hogy a döntési megfontolások átláthatóak, követhetőek legyenek”⁵*. Másrészt az is megállapítható, hogy a bíróságoknak a törvény hallgatása folytán követett jelenlegi általános gyakorlata egyenesen ösztönözheti a büntetőeljárásban részt vevő személyeket a jogsértő felvételek elkészítésére.

A joggyakorlat ellentmondásai

A többségi álláspont

A legtöbb bírósági ítélet ugyanis alátámasztja Bejczy Alexa korábban idézett azon megállapításának megalapozottságát, miszerint a gyakorlat megengedi az érintett hozzájárulása nélkül készített felvétel bizonyítási eszközként történő felhasználását, hiszen például a *Legfelsőbb Bíróság egyik elvi határozatának* lényege szerint: *„A rejtett kamerával készített videofelvétel a büntetőeljárásban bizonyítási eszközként, illetve bizonyítékként felhasználható; polgári perben*

² Bejczy Alexa: Az érintett hozzájárulása nélkül készült kép- és hangfelvételek bizonyítékként történő felhasználhatósága a büntetőeljárásban. *Belügyi Szemle*, 2012/3., 70. o.

³ Uo. 75. o.

⁴ Uo. 81. o.

⁵ 36/2013. (XII. 5.) AB határozat, Indokolás [24].

dönthető el, hogy a felvétel sérti-e valakinek a személyhez fűződő jogait [Be. 5. § (3) bek., 60. § (3) bek., 61. §, Ptk. 80.]”⁶.

De még mielőtt a szívünkhöz kapnánk – mert például egy perújítási eljárásban mit kezdhetne a bíró azzal a helyzettel, ha a polgári bíróság időközben az alapítelemben megállapított tényállás megállapításának alapjául szolgáló felvétel megsemmisítését rendelte el⁷ –, olvassunk bele a határozat indokolásába is, amely szerint: *„A Legfelsőbb Bíróság Polgári Kollégiuma több közzétett eseti döntésében kifejtette, hogy a személyhez fűződő jogok megsértése megvalósulhat a képmás vagy hangfelvétel visszaéléssel történő elkészítésével. Ugyanakkor arra is iránymutatást adott, hogy a képmás vagy hangfelvételnek bírósági vagy szabálysértési eljárásban bizonyítékként való előterjesztése felhasználásnak minősül, és a felhasználás tényének megállapítása szempontjából közömbös az, hogy a felvétel készítése a személyiségi jogok megsértésével történt. A bíróság vagy más hatóság előtt folyó eljárásban az igazság érvényesülése közérdek, és a bizonyítás ezt a célt szolgálja. Ezért nem lehet a felvétel felhasználását visszaélésnek tekinteni.”*⁸ Ennek hiányában pedig nem sok értelme lenne ilyen esetben a kereset benyújtásának, így legalább a jelzett *jogi nonszensz* előfordulásának lehetősége kizárható. Ezt megerősíti az a bírói döntés is, amellyel a polgári bíróság megállapította, hogy a felperes és az alperes közötti beszélgetésekről az előbbi hozzájárulása nélkül történt hangfelvétel-készítéssel az alperes megsértette annak a hangfelvételhez fűződő személyiségi jogát, ennek ellenére a felvétel megsemmisítésére vonatkozó részében a kereseti kérelmet megalapozatlannak találta, *„mivel a hangfelvételt az alperes bizonyítékként kívánja felhasználni az ellene elkövetett jogsértés bizonyítására a munkaiügyi bíróság előtt, annak felhasználása jogsértőnek nem tekinthető, következésképp a megsemmisítésére nem látott lehetőséget”*⁹.

A Fővárosi Ítéltábla a bizonyítási dilemma feloldásához további adalékkal is szolgált, amikor kifejtette, hogy *„Nem tévedett az elsőfokú bíróság akkor, amikor a »magánlehallgatás« anyagát bizonyítékként értékelte. [...] Kétség kívül a hangfelvételt nem valamely hatóság készítette, de ez okból a*

⁶ 296/2000. számú büntető elvi határozat. Forrás: <http://www.lb.hu/elvhat/2962000-szamu-bunteto-elvi-hatarozat> 1/3.

⁷ Németországban például a polgári ügyben eljáró memmingeni törvényszék a büntetőbíróság által bizonyítékként értékelt kamerafelvétel törlését rendelte el. In: Stál József: A személyiségi jogot sértő hang- és képfelvétel felhasználhatósága a német bíróságok jogalkalmazásában. Belügyi Szemle, 2018/4.

⁸ A 296/2000. számú büntető elvi határozat indokolása.

⁹ A Szegedi Ítéltábla Pf.II.20.782/2015/4. számú ítélete 1. Döntvénytár Online SZIT-H-PJ-2015-129.

felhasználhatóság nem vitatható. A másodfokú bíróság álláspontja szerint is a szabad bizonyítás következtében bizonyítékként értékelhető Yx és Yq-né által készített hangfelvétel, illetve az erről készült igazságügyi hangtechnikai szakértői vélemény. Ugyanakkor azért sem merülhet fel a Be. 78. § (4) bekezdése szerinti, a bizonyíték értékelését kizáró körülmény, amely az olyan bizonyítási eszközből származó tény zárja ki a bizonyítékok köréből, »amelyet a bíróság, az ügyész, vagy a nyomozó hatóság bűncselekmény útján, más tiltott módon vagy a résztvevők eljárási jogainak lényeges korlátozásával szerzett meg.« Az előbbieket egyébként – helyesen – a vádlott és védője sem vitatta, a hangfelvétel készítésével kapcsolatban feljelentés és nyomozás híján szóba sem kerülhet semmilyen bűncselekmény megvalósulása Yx és Yq-né részéről (pl. a Btk. 178/A. § szerinti magántitok jogosulatlan megismerése büntette) sem. A hangfelvételt nem magánlakásban, hanem a kft. közforgalmú irodájában készítették.”¹⁰ Ehhez az okfejtéshez – csak a rend kedvéért – tegyük hozzá, hogy a másodfokú bíróság által feszegetett bizonyítási tilalom megsértésének megállapításához sem a bizonyíték megszerzése érdekében elkövetett bűncselekmény miatti feljelentés megtételére, sem pedig az ilyen tárgyú nyomozás lefolytatására nincs szükség, miután ebben az adott bizonyítási eszköz felhasználhatóságának kérdésében döntésre hivatott bíróságnak kell állást foglalnia.¹¹

A jogellenesen készített felvételek felhasználását toleráló bírósági határozatok indokolásában alkalmazott érvelés egyik fundamentumát tehát a *szabad bizonyítás* elvére való hivatkozás adja, ami az ilyen ügyekben tipikus megoldásnak tekinthető a következő határozatokból is megállapíthatón.

„A Fővárosi Ítéltábla 4.Bf.101/2010. számú büntetőügyében a védelem azzal cáfolta a média által készített rejtett kamerás felvétel bizonyítékként való felhasználását, hogy ezt a bizonyítási eszközt a hatályos Be. 76. §-a nem tartalmazza, másrészt az ilyen módszerek alkalmazásához léteznek erre felhatalmazott szervek, akik erős kontroll és bírói jóváhagyás mellett szerezhetnek be ily módon bizonyítási eszközöket. Azontúl, hogy ezen bizonyíték jogellenesen beszerzett bizonyítéknak minősül, személyiségi jogi kérdéseket is felvet a felhasználása. A Fővárosi Ítéltábla a Be. 78. § (3) bekezdésére hivatkozva rámutatott arra, hogy a büntetőeljárásban szabadon felhasználható minden olyan bizonyítási eszköz, vagy bizonyíték, mely a tényállás megállapítására alkalmas lehet. A hatóságok ezeket egyenként és összességükben

¹⁰ Fővárosi Ítéltábla Bf.98/2012/6, 4. o.

¹¹ Lásd a Legfelsőbb Bíróság Bf.III.543/1996/7. számú határozata; továbbá Gácsi Anett Erzsébet: A jogellenesen megszerzett bizonyítékok értékelése a büntetőeljárásban. Iurisperitus, Szeged, 2016, 79. o.

szabadon értékelik és az ezen alapuló meggyőződésük szerint bírálják el. [...] A Pécsi Ítéltábla Bf.I.117/2008/3. számú határozatában törvényesen beszerzett bizonyítékként fogadta el azt a magnófelvételt, melyet a rendőrség által biztosított magnókészülékkel a sértett készített és adott át a nyomozhatóságnak. Az ítéltábla megállapította, hogy a felvétel a fél által szolgáltatott bizonyítéknak minősült, ez nem tekinthető a bírói engedélyhez kötött titkosszolgálati eszközzel foganatosított rendőri lehallgatásnak, és felhasználása a szabad bizonyítás elvéből adódóan nem ütközik jogszabályba.”¹²

A hivatkozott határozatokban a szabad bizonyítás *mágikus formulaként* ismételtetett elvének lényegét azonban nyilván nem a bizonyítási eszközök felhasználhatóságának kérdésében való önkényes bírói állásfoglalás lehetővé tétele, hanem a formálisan meghatározott szabályok szerinti értékelésükre vonatkozó kötelezettség feloldása jelenti, aminek ellensúlyát a kontinentális jogrendszerekben az indokolási kötelezettség előírása képezi. Az anyagi igazság kiderítéséhez való alanyi jog hiányában pedig azt is megállapíthatjuk, hogy noha a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban: új Be.) a preambulumban deklarálja az igazság megállapításának igényét, a tételes rendelkezéseinek tükrében ennek esélye a bizonyítás tárgyára¹³ és a megalapozatlanság következményeire¹⁴ vonatkozó új szabályozás következtében törvényszerűen tovább csökken 2018. július 1. után, ami szükségképpen más megvilágításba helyezi a jogsértéssel készített felvételek felhasználhatóságát a közérdeknek tekintett „igazság” érvényesülésének elérése érdekében megengedő idealisztikus álláspont alapját képező jogideológiát, ami visszavezet az igazságosság vagy törvényesség kérdésének dilemmájához.

A kisebbségi álláspont

Ehhez képest arra egyetlen hivatkozott határozat indokolásában sem találunk kielégítő magyarázatot, hogy a szóban forgó ügyekben eljáró bíróságok erre vonatkozó kifejezett törvényi felhatalmazás hiányában milyen alapon tartották felülírhatónak a korábbi *alkotmány*¹⁵ 54. §-ának (1) bekezdése, illetve az *alaptörvény* II. cikke által deklarált emberi méltósághoz való jogot, amely-

¹² Nyíregyházi Törvényszék Büntető Kollégiumvezető 2017.El.II.C.14/3. számú, *Az érintett tudta és hozzájárulása nélkül készített hang- és képfelvétel bizonyítékként való felhasználása a büntetőeljárásban* című vitaanyag, 4–5. o.

¹³ Új Be. 164. §

¹⁴ Új Be. 593. § (4) bekezdés.

¹⁵ 1949. évi XX. törvény

nek kibontását a büntetőjogi jogviszony alapját képező büntetőeljárás idején hatályos polgári törvénykönyv tételes rendelkezéseiben találhatjuk meg.

Ebből következően a jogsértéssel készített felvételek bírósági eljárásban való felhasználhatóságának kérdésében a hivatkozott határozatokkal *ellentétes bírói döntésekkel* is találkozhatunk. Ennek konzekvens kifejtését találjuk például a következő indokolásban: „Az elsőfokú büntetőeljárás során [...] a járásbíró figyelmén kívül hagyta a Be. 78. §-ának (4) bekezdésében foglaltakat, amikor a [...] pótmagánvádló által bizonyítási eszközként felhasználni kívánt hangfelvételt a vádlottak hozzájárulásának hiányában a tárgyalás anyagává tette és ennek tartalmát ítéletének meghozatalánál figyelembe vette. A 2013. évi V. törvénnyel elfogadott Polgári Törvénykönyv [Ptk.] 2:48. §-ának (1) bekezdése szerint ugyanis képmás vagy hangfelvétel elkészítéséhez és felhasználásához az érintett személy hozzájárulása szükséges. Ezért a hangfelvétel készítése és felhasználása a személyiségi jogok megsértését jelenti az érintett hozzájárulásának hiányában [Ptk.2:42. § (3) bekezdés]. A polgári jogviszonyokat szabályozó Ptk. személyiségi jogot védő hivatkozott rendelkezéseinek érvényesülése pedig a büntetőjogi jogviszonyt jelentő büntetőeljárás során is csak akkor és annyiban hagyható figyelmén kívül, amikor és amennyiben a Be. rendelkezései ezt lehetővé teszik a büntetőügyben eljáró hatóságok vagy a bíróság számára, mivel az anyagi igazság érvényesülésének jogállami követelménye csak a jogbiztonságot szolgáló garanciák keretei között valósulhat meg [9/1992. (I. 30.) ABh.]. A Be. 77. §-ának (2) bekezdése értelmében pedig a bizonyítási cselekmények elvégzésekor az érintettek személyiségi jogait tiszteletben kell tartani. Ezzel szemben a jelen ügyben a vádlottak sem a hangfelvétel készítéséhez, sem annak tárgyaláson történő felhasználásához nem járultak hozzá. A Be. 78. §-ának (4) bekezdése szerint pedig nem értékelhető bizonyítékként az olyan bizonyítási eszközből származó tény, amelyet a bíróság, az ügyész, vagy a nyomozó hatóság bűncselekmény útján, más tiltott módon vagy a résztvevők eljárási jogainak lényeges korlátozásával szerzett meg. A Be. 236. §-a szerint a pótmagánvádló a bírósági eljárásban az ügyész jogait gyakorolja, amiből következően a Be. bizonyítékok értékelésére vonatkozó rendelkezései rá is vonatkoznak. Ezért a törvényszék a pótmagánvádló által tiltott módon megszerzett hangfelvételekre és annak tartalmára vonatkozó megállapításokat kirekeszti az elsőfokú ítélet indokolásából.”¹⁶

Ugyanazon törvényszék egy másik tanácsa viszont éppen a sértett által a nyomozó hatóság rendelkezésére bocsátott hangfelvételek felhasználásának

¹⁶ A Nyíregyházi Törvényszék Bf.785/2015/4, 1–2. o.

mellőzéséből következő megalapozatlansága miatt helyezte hatályon kívül az elsőfokú ítéletet.¹⁷ Az egységes jogértelmezés követelményének érvényesüléséről tehát ebben az esetben sem beszélhetünk, mivel egy büntető elvi határozat közzététele sem a jogalkotó mulasztását, sem pedig a jogegységi döntés meghozatalának elmulasztását nem pótolja. Mindezek hiányát *áthidaló megoldásként* Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében az emberi méltósághoz való alapjog feltétel nélküli primátusát képviselő büntető fellebbviteli tanács a jogsértéssel készített felvétel törvényes bizonyítási eszközként történő felhasználhatóságát a felvétellel érintettek hozzájárulásától függően ítéli meg. A hozzájárulás megadása esetén a törvényszék a vádlott által jogsértéssel készített felvételt is törvényes bizonyítási eszközként használta fel.¹⁸ A felvétellel érintettek felhasználáshoz való hozzájárulásának hiányában viszont a törvényszék a felvételt kirekesztette a bizonyítási eszközök köréből¹⁹, még abban az esetben is, amikor a videofelvétel elkészítésére kifejezetten az erre irányuló rendőri instrukcióra tekintettel került sor a sértett részéről, aminek körülményeit a másodfokú eljárásban sem sikerült megnyugtató bizonyossággal tisztázni.²⁰

Ez a kérdés azonban természetesen csak a *privát szféra* keretei között célirányosan készített olyan felvételek felhasználhatósága kapcsán vetődhet fel, amelyeknek a rögzítésére az erre egyébként törvényi felhatalmazással bíró szerveknek is csak bírói engedély alapján van törvényes lehetőségük. Ezzel szemben a közterületen²¹, mindenki számára nyitva álló helyen²², nyilvános rendezvényen²³ vagy jogtalan behatolás esetén a kamerával védett lakásban készült felvételek törvényes felhasználhatósága éppoly nyilvánvaló, mint a bírói engedéllyel alkalmazott leplezett eszközökkel rögzített felvételeké, hi-

17 A Nyíregyházi Törvényszék Bf.535/2016/5. számú végzése.

18 A Nyíregyházi Törvényszék Bf.613/2016. számú ügye.

19 A Nyíregyházi Törvényszék Bf.785/2015. számú ügye.

20 A Nyíregyházi Törvényszék Bf.227/2016. számú ügye.

21 Például a bíróság a [halálos] közúti baleset okozásának vétsége miatt indult ügyben bizonyítékként értékelt a forgalmi kamera felvételét. Mátészalkai Járásbíróság B.50/2017/2. és a Nyíregyházi Törvényszék Bf.174/2017/5. számú ítéletei. Ugyanígy bizonyítékként értékelt a bíróság a közúti veszélyeztetés büntette miatt indult büntetőügyben a veszélyeztetett jármű utasa által a veszélyeztető járműről, illetve annak manővereiről menet közben készített videofelvételt. Nyíregyházi Járásbíróság B.1577/2017/3. és a Nyíregyházi Törvényszék Bf.206/2017/3. számú ítéletei.

22 Például a bíróság perdöntő jelentőségű bizonyítékként értékelt a bolti lopásról készült felvételeket. A Nyíregyházi Járásbíróság B.247/2015/8. és a Nyíregyházi Törvényszék Bf.478/2015/3. számú ítéletei.

23 Például a másodfokú bíróság a foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés vétsége miatt indult ügyben elfogadta a raliversenyen készült videofelvételek megtekintésére vonatkozóan az egyik sértett jogi képviselője által előterjesztett bizonyítási indítványt. Nyíregyházi Törvényszék Bf.239/2017. számú ügy.

szen a Ptk. 1:5. §-ának (1) bekezdésében, illetve a 2:48. §-ának (2) bekezdésében foglaltakból következően nem tekinthető a személyiségi jog megsértésének. Más megítélés alá esik továbbá a hatósági eljárásba bevont személy közreműködésével készült felvétel felhasználhatóságának kérdése, miután annak rögzítésére olyan törvényi felhatalmazás alapján kerülhet sor, amely felülírja a magánszemélyek egymás közötti viszonyában egyébként alapvető jelentőségű személyiségi jogok érvényesülésének védelmét. Így a rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény 42. §-ának (1) bekezdése szerint a rendőrség a rendőri intézkedéssel, illetve az ellátott szolgálati feladattal összefüggésben az intézkedéssel érintett személyről kép- és hangfelvételt készíthet, amely ugyanezen törvényhely (6) bekezdésének aa) alpontja értelmében büncselekmény miatt induló büntetőeljárás során is felhasználható.

A probléma dogmatikai megoldásának lehetősége

Gácsi Anett Erzsébet álláspontja szerint a Be. 78. §-ának (4) bekezdésében megfogalmazott generálklauzula második és harmadik fordulatának értelmezése, illetve egymástól való elhatárolása bizonytalan abból eredően, „*hogy a »más tiltott módon« történő bizonyítási eszköz megszerzése gyakorlatilag mindig a »résztevők eljárási jogainak lényeges korlátozásával« jár, amely utóbbi akkor tehet szert önálló jelentőségre, ha a beszerzett bizonyíték önmagában nem törvénysértő, de az eljárás résztvevőjére sérelmes, mert nem gyakorolhatta az őt megillető jogokat*”²⁴.

Ez esetünkben olyan formában vetődhet fel, hogy a terhelt saját magára terhelő kijelentését vagy bármilyen ilyen jelentőségű megnyilvánulását tartalmazó jogsértéssel készített felvétel büntetőeljárásban történő felhasználásának a megengedése gyakorlatilag kiüresíti a vallomástétel megtagadásához való *garanciális jogát*, amelynek érvényesülésére más esetekben ma már a bírói gyakorlat kényesen ügyel.²⁵ Ezért meglehetősen *álságos megoldásnak* tűnik a jogsértéssel készített felvétel felhasználásának olyan indokkal történő „törvényesítése”, hogy azt nem a bíróság, az ügyész vagy a nyomozó hatóság

²⁴ Gácsi Anett Erzsébet: i. m. 162. o.

²⁵ Lásd például a vallomástétel megtagadásának jogára való figyelmeztetés nélkül rendőri jelentésbe foglalt terhelti nyilatkozat megítélését. ÍH, 2005/7.: „*A bíróság nem értékelheti bizonyítékként a tényállás megállapításakor a gyanúsítottnak a rendőri jelentésbe foglalt vallomásnak tekintendő előadását, figyelemmel arra, hogy a terheltre vonatkozó garanciális szabályok maradéktalanul nem érvényesültek [1973. évi I. törvény, 66. § (3) bekezdés, Be. 87. § (2) bekezdés].*”

szerezte be, miután azt a magánszemély pusztán rögzíti és átadja a hatóságnak vagy a bíróságnak, amely dönt a felhasználásának kérdésében.

A Be. 78. §-ának – nem a legszerencsésebb módon megfogalmazott²⁶ – (4) bekezdése ugyanis nem a meg nem engedett módon megszerzett bizonyítási eszköz felhasználását, hanem – *Lőrinczy György* álláspontjával egyezően²⁷ – az ilyen forrásból származó tény bizonyítékként történő értékelését tilalmazza. A bizonyíték megszerzését pedig ebben az esetben – a szó nyelvtani jelentésétől²⁸ eltérően – nyilván nem a felvételt rögzítő eszköz lefoglalása vagy átadása, hanem – a bírósági eljárásban – annak a tárgyaláson történő lejátszása jelenti, amire a felvétellel érintett személyek erre vonatkozó hozzájárulásának hiányában csak a polgári törvénykönyv által tiltott módon kerülhet sor, ami ugyan ilyenkor nem jelenti szükségképpen az eljárás résztvevőit megillető jogok korlátozását, az alaptörvény által garantált emberi méltósághoz való „oszthatatlan és korlátozhatatlan alapjog”²⁹ immanens részét képező személyiségi jog megsértését viszont feltétlenül. Az pedig nem lehet kétséges, hogy a bizonyíték „más tiltott módon” való megszerzésének lehetősége a tilalom általános érvényű megfogalmazásából következően nem szűkíthető le kizárólag a Be. rendelkezéseinek megsértésére, de a 77. §-ának (2) bekezdésében foglaltakra figyelemmel esetünkben ennek megvalósulása is minden további nélkül megállapítható lehet. Mint ahogyan – az Amerikai Egyesült Államok alkotmányából levezetett és ezért a magyar viszonyokra csak a jogalkotás által adaptálható³⁰ „mérgezett fa gyümölcse” és az „ezüsttálca”³¹ elvének boncolgatása nélkül – az is, hogy ha valaminek az elkészítése eleve tilalmazott, akkor annak a megszerzése sem lehet megengedett, legfeljebb meghatározott törvényi feltételek teljesülése esetén.

Mindez abból következően állapítható meg, hogy a büntetőeljárás végső célját jelentő büntetőjogi felelősség kérdésében való bírói döntés alapjául szolgáló tényállás megállapításakor a bíróság nem a bizonyítási eszközt, ha-

²⁶ Ez sajnos a 2017. évi XC. törvénnyel elfogadott új büntetőeljárás törvény 167. §-ának (5) bekezdésére is vonatkozik.

²⁷ Lőrinczy György: Gondolatok a bizonyítási eljárás törvényességéről a büntetőeljárásban. *Acta Juridica et Politica*, Tom. LIII., Fasc. 15., Szeged, 1998, 215. o.

²⁸ Esetünkben „birtokba vesz”. Juhász József – Szöke István – O. Nagy Gábor – Kovalovszky Miklós (szerk.): *Magyar értelmező kéziszótár M–ZS*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1985, 928. o.

²⁹ Belegi József – Berkes György (szerk.): *Büntetőeljárás jog – Kommentár a gyakorlat számára*. HVG-ORAC, Budapest, 2009, 4. pótlás, 468. o.

³⁰ Mint például a Miranda-szabály.

³¹ Ennek megítélését nyilván nem érinti, hogy például a Debreceni Ítéltábla egyik ügyében az ügyész éppen az „ezüsttálca” elvére hivatkozással látta elkerülhetőnek a kizárt bizonyíték kirekesztését. Debreceni Ítéltábla Bf.II.619/2014/36. számú ítélet, 22. o.

nem az abból származó bizonyítékot, vagyis esetünkben nem a felvételt rögzítő eszközt, hanem a felvett nyilatkozat vagy cselekmény elhangzását, illetve megtörténtét értékeli bizonyítékként, azaz bizonyító erejű tényként; nem vitatva, sőt megerősítve ezzel Tremmel Flórián azon álláspontját, amely szerint a bizonyítás eredménye szempontjából a tények ontológiai jellegére tekintettel azok megismerési forrásainak ilyen összefüggésben nincs jelentőségük, hiszen csak a „megállapításuk után értékelhetők és értékelendők büntetőjogilag”³². A szóban forgó bizonyítási tilalom érvényesülése szempontjából tehát elvileg nem lehetne jelentősége annak, hogy ki által és milyen módon előállított bizonyítási eszköz képezi a bizonyíték megismerésének forrását.

Ezért lenne kívánatos az általános érvényű bizonyítási tilalmakat összefoglaló generálklauzula olyan megfogalmazása, amelynek a gyakorlati érvényesülése nem függhet a konkrét ügyben eljáró bíró által alkalmazott értelmezési módszer megválasztásától.³³ Ennek kiküszöbölésére alkalmas formulaként javasolható a bizonyítási tilalom következők szerinti megszövegezése: *A büntetőeljárásban a bűncselekmény útján, vagy az egyébként jogellenes módon, vagy a résztvevők eljárási jogainak sérelmével megszerzett bizonyítási eszköz, illetőleg lefolytatott bizonyítási cselekmény eredménye nem használható fel bizonyítékként.* A javasolt szöveg ugyanis a bizonyítási eszköz és a bizonyíték különbözőségének megjelenítése mellett nyilvánvalóvá teszi, hogy a törvény a bizonyítás terén is egyértelműen biztosítja a tisztességes eljáráshoz való jog maradéktalan érvényesülését, mégpedig olyan megszorítások nélkül, amelyek e követelmények gyakorlati érvényesülését nem pusztán deklarálják, hanem garantálják is.³⁴

A jogviszony jelentősége

Ennek jelentőségét pedig a magánjogi és a közjogi jogviszonyok különbözősége adja, amiből következően a polgári ügyekben folytatott megengedő gyakorlat nem feltétlenül alkalmas az egyenlőtlen helyzetben lévő jogalanyok részvételével folyó büntetőeljárás tisztességes lefolytatásának megteremtésé-

³² Lásd Tremmel Flórián: *Bizonyítékok a büntetőeljárásban*. Dialóg Campus, Budapest–Pécs, 2006, 74. o.

³³ Lásd például a Gácsi Anett Erzsébet által preferált teleologikus értelmezést. Gácsi Anett Erzsébet: i. m. 76. o.

³⁴ Gondoljunk csak a rendőri felhívásra az eljárás résztvevője által saját „hatáskörben” készített felvételekre.

re. A *büntetőjogi jogviszony* eme sajátosságával magyarázható az emberi méltóság tiszteletben tartására vonatkozó kötelezettség törvénybe iktatása, legújabbán pedig ennek alapvető rendelkezéskénti kodifikálása is. Ezért a polgári szabályozásnak és ebből következően az ezen alapuló bírói gyakorlatnak is csupán az emberi méltósághoz való alapjog büntetőeljárás során is érvényesülő részjogosítványait jelentő személyiségi jogok forrásaként lehet szerepe a büntetőeljárás-jogban, ennyiben viszont feltétlenül, hiszen az emberi méltósághoz való jog, illetőleg a személyiségi jogok normatív tartalmát a büntető anyagi jog nem értelmezi, csupán szankcionálja az alkotmányos alapjog megsértésének legsúlyosabb eseteit.

Mindebből következően nem biztos, hogy a büntetőítélkezés helyes úton jár akkor, amikor a jogsértéssel készített felvételek felhasználhatóságát általában nem a büntetőeljárás sajátosságainak és a konkrét ügy összefüggéseinek szem előtt tartásával vizsgálja, hanem minden további *vizsgálódás nélkül* megengedi az ilyen bizonyítási eszközök felhasználását, a büntetőeljárásban is védelmet élvező személyiségi jogok megsértésének tisztázását pedig pusztán polgári per tárgyát képező kérdésnek tekinti. Az ugyanis aligha lehet kérdéses, hogy egy felvétel tárgyaláson történő meghallgatása vagy megtekintése is olyan bizonyítási cselekmény, amelynek elvégzésekor az érintettek személyiségi jogait tiszteletben kell tartani.

Erre pedig már a 2018. január 1-jén hatályba lépett polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (a továbbiakban: Pp.) is figyelemmel van, amikor a jogsértő bizonyítási eszközök körében megtiltja az ilyen módon megszerzett³⁵, illetve az olyan bizonyítási eszköz polgári perben történő felhasználását, „*amelyeknek a bíróság elé terjesztése személyiségi jogot sértené*”³⁶. Ugyanakkor a Pp. kivételesen lehetővé teszi a) a jogsérelem sajátosságának és mértékének; b) a jogsérelemmel érintett jogi érdekek; c) a tényállás felderítésére gyakorolt hatásának; d) a rendelkezésre álló egyéb bizonyítékok súlyának; és e) az eset összes körülményeinek mérlegelése mellett a jogsértő bizonyítási eszköz figyelembe vehetőségét.³⁷ A Pp. kodifikálásakor tehát láthatóan arra is gondoltak, amire az új Be. kodifikátorai nem.³⁸

A Pp. miniszteri indokolásából pedig a büntetőítélkezés számára is releváns szempontként hasznos lehet a következők kiemelése: „*A törvény rendelkezik a*

35 Pp. 269. § (1) bekezdés c) pont.

36 Pp. 269. § (1) bekezdés d) pont.

37 Pp. 269. § (4) bekezdés.

38 Megjegyzendő, hogy a büntetőeljárás-jogi szabályozással ellentétben az új Pp. gyakoriságuknak és sajátosságuknak megfelelően nevesíti is a kép- és hangfelvételt mint bizonyítási eszközt. Pp. 268. § (2) bekezdés.

jogsértő bizonyítási eszközökről és azok felhasználhatóságáról, figyelemmel arra, hogy a gyakorlatban egyre többször merül fel az a kérdés, hogy felhasználható-e a jogellenes vagy jogellenesen megszerzett bizonyítékok. A leggyakrabban ezek titkos kép- és hangfelvételek formájában jelentkeznek. [...] Az új információs, kommunikációs és multimédiás eszközök megjelenése és általános elterjedése miatt a jogellenesen szerzett információk és bizonyítékok keletkezésének lehetősége és tényleges gyakorlata is növekvő tendenciát mutat. Ezért megkerülhetetlen e kérdés törvényi szintű szabályozása, melynek során az elsődleges szempont a vonatkozó bírósági joggyakorlatban kialakított elvek normaszintű rögzítése volt. [...] A törvény általános jelleggel kívánja rögzíteni azt a főszabályt, hogy jogsértő bizonyítási eszköz a perben nem használható fel. A generális szabály rögzítésének elsődleges indoka az, hogy egy jogállamban nem alkothatók olyan szabályok, melyek a peres feleket arra ösztönzik, hogy jogsértő módon szerezzék be a per eldöntése szempontjából releváns bizonyítékokat. A törvény e körben meghatározza a jogsértő bizonyítási eszköz fogalmát.”³⁹

A szerző javaslata

Erre is tekintettel és a szóban forgó esetek számára, valamint az eltérő bírói szerepfelfogásból következő ellentétes bírósági döntésekre is figyelemmel talán indokolt lenne, ha legalább a Kúria a bíróságok számára kötelező *jogegységi határozat*ban állást foglalna a jogsértéssel készített felvételek büntetőeljárásban történő felhasználhatóságának kérdésében, miután öt évvel Bejczy Alexa tanulmányának megjelenése, s az új büntető- és polgári törvénykönyv, valamint az új Be. elfogadása után a jogalkotó reagálására aligha számíthatunk, azon túl, hogy az utóbbi törvény – alapvető rendelkezésként – már a 2. §-ának (1) bekezdésében rögzíti az emberi méltóság tiszteletben tartásának elvét a büntetőeljárásban, amivel a képmáshoz és a hangfelvételhez való jog megsértését megvalósító bizonyítás nehezen látszik összeegyeztethetőnek, ha ennek indokaként az azt lefolytató bíróság általánosságban pusztán a szabad bizonyítás elvére és a közérdek jelentőségére tud hivatkozni. A dilemma ennél differenciáltabb kezelésére pedig példaként szolgálhat számunkra az e téren folytatott német joggyakorlat⁴⁰ vagy akár a Pp. szabályozása is.

³⁹ A Pp. 269. §-ához fűzött miniszteri indokolás.

⁴⁰ Lásd Stál József: i. m.